

Hiiumaa valla eelarvestrateegia

Hiiumaa valla eelarvestrateegia on sisult omavalitsuse 2020-2023 aasta eesmärkidega finantsprognosis, mis esitab tegevustulud, tegevuskulud, investeeringud ja finantseerimistegevuse ning nendest lähtuvad rahavood. Eelarvestrateegia annab ülevaate Hiiumaa valla arvestusüksuse finantsseisust, prognoosib tuleviku rahavoogude kujunemist, sätestab finantsdistsipliini tagamise meetmed ja mängib läbi võimalikud riskistsenaariumid ehk võimaldab teha otsuseid arengu kavandamisel.

Eelarvestrateegia esitab andmed Kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise seaduses (KOF5) nõutud koosseisus ja kujul. Eelarvestrateegia vaadatakse üle iga-aastaselt ja kinnitatakse volikogu poolt esitamiseks rahandusministeeriumile.

Suured investeeringud infrastruktuuri loovad keskkonna, kuhu inimesed soovivad luua kodu ning töökohti, saavutamaks eesmärki 10 000 elanikku Hiiumaale. Muidugi toovad investeeringud kaasa sel perioodil optimaalsed personali ja majandamiskulud, saavutamaks põhitegevuse tulemi kasvu.

Hiiumaa vald on konsolideeriv üksus, kuhu kuuluvad vallavalitsus, kui ametiasutus ning hallatavad asutused, Kärkla Veevärk AS, SA Hiiumaa Maakonna Hooldekeskus Tohvri, SA Hiiumaa Arenduskeskus, SA Hiiumaa Spordikool, SA Hiiumaa Sadamad ja Hiiumaa Prügila OÜ.

Hiiumaa vallas elas rahvastikuregistri andmetel 2019.aasta 1. jaanuari seisuga 9558 inimest. Elanike arv on viimase viie aastaga vähenenud 151 inimese võrra ja viimase aastaga 22 inimese võrra.

Tabel 1. Hiiumaa elanike arv ja vanuseline koosseis 2010-2019

	lapsed 0-6	lapsed 7-18	laste osakaal valla elanikest	tööelised 19-64	tööeliste osakaal valla elanikest	eakad 65- ...	eakate osakaal valla elanikest	Rahvaarv KOKKU
01.01.2019	436	994	15,0%	6 069	63,5%	2 059	21,5%	9 558
01.01.2018	457	966	14,9%	6 128	64,0%	2 029	21,2%	9 580
01.01.2017	481	937	15,0%	6 174	63,5%	1 958	20,5%	9 550
01.01.2016	474	956	15,0%	6 262	63,5%	1 872	19,6%	9 564
01.01.2015	503	981	15,3%	6 388	65,8%	1 837	18,9%	9 709
01.01.2010	552	1 328	18,2%	6 809	66,0%	1 626	15,8%	10 315

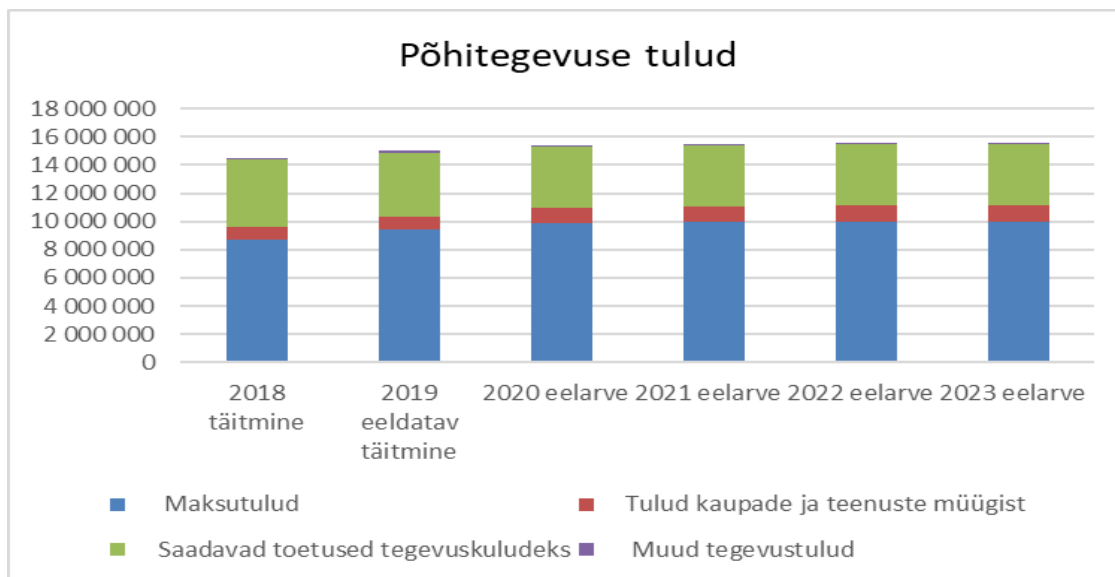
Allikas: Rahvastikuregister

Eelarvestrateegia finantsplaani koostamisel on järgitud alljärgnevat sisendeid:

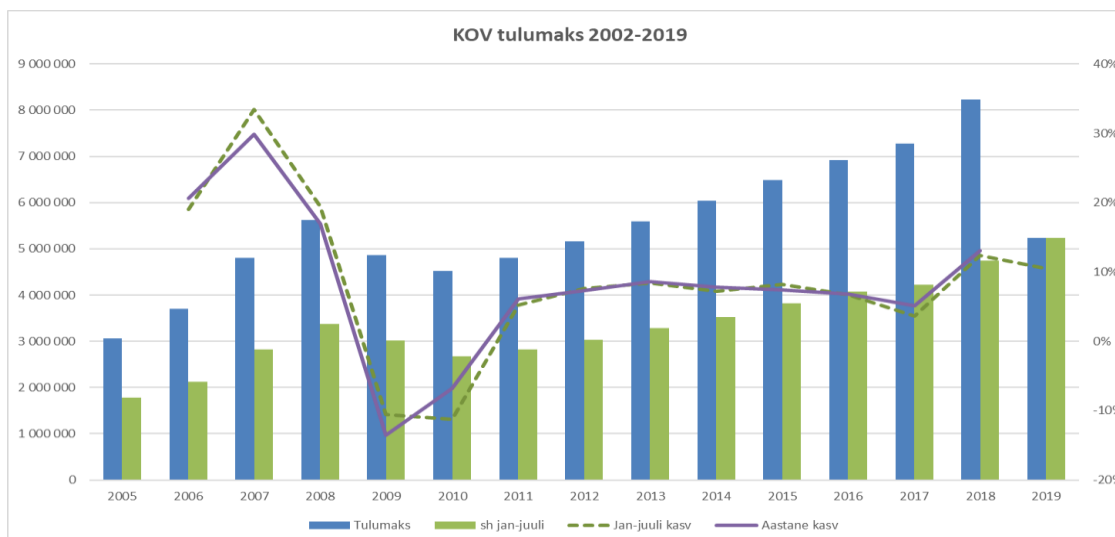
- Põhitegevuse tulemi suuruseks on vähemalt 10% põhitegevuse tuludest;
- Investeeringud ja laenukoormused on arvestatud alla maksimaalse lubatud netovõlakoormuse määra;
- Majanduskulude planeerimisel püsijanduskulud on kavandatud tänasel hinnatasemel;
- Tööjõukulude kasvu on kavandatud 2020.aastal, edasised aastad 2020.aasta tasemel.

1.1 Põhitegevuse prognoos

Põhitegevuse tuludena käsitletakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFS-i regulatsioonist järgmisi tulusid: maksutulud; tulud kaupade ja teenuste müügist; saadavad toetused; muud tegevustulud.

Kõige olulisem tuluallikas on üksikisiku tulumaksu laekumine, mis moodustab enam kui 96% maksutuludest ja ligi kaks kolmandikku põhitegevuse tuludest. Tulumaksu laekumist mõjutavad muutused maksumaksjate arvus, sissetulekute muutuses ja riigi poolt määratud eralduse suurus. Perioodil 2011-2017 on maksumaksjate arv suurenenud 4%. 2018. aastast lisandus maksumaksjate hulka pangahoiustelt intressi maksvad isikud. 2019. aasta võrdluses 2018. aasta maksumaksjatega on kasv üle 2%, inimeste sissetulekute kasv on olnud üle 4%.

Allikas: Rahandusministeerium

Kaupade ja teenuste müügitulud moodustatavad põhitegevuse tuludest keskmiselt 7%. 2020.aastast lisanduvad omatulud Tuuletornist.

Tasandusfondi eraldatakse vahendid kaevandamistasude muutmise kompensatsiooniks.

Toetusfondis kajastuvad: üldhariduskoolide pidamiseks antav toetus, mis sisaldab toetust põhikooli õpetajate, direktorite ja õppealajuhatajate tööjõukuludeks, nende täienduskoolituseks, õppekirjanduseks, koolilõunaks, tõhustatud ja eritoe tegevuskuludeks; koolieelsete lasteasutuste õpetajate tööjõukulude toetus; raske ja sügava puudega lastele abi osutamise toetus; huvihariduse ja -tegevuse toetus; toimetulekutoetuse maksmise hüvitis; sotsiaaltoetuste ja -teenuste osutamise toetus; matusetootus; rahvastiku toimingute kulude hüvitis; kohalike teede hoiu toetus.

Muud tegevustulud on tulud kohaliku tähtsusega maardlate kaevandamisõiguse tasu; laekumine vee erikasutusest; muud tulud (peamiselt eelmiste perioodide laekumata tulud).

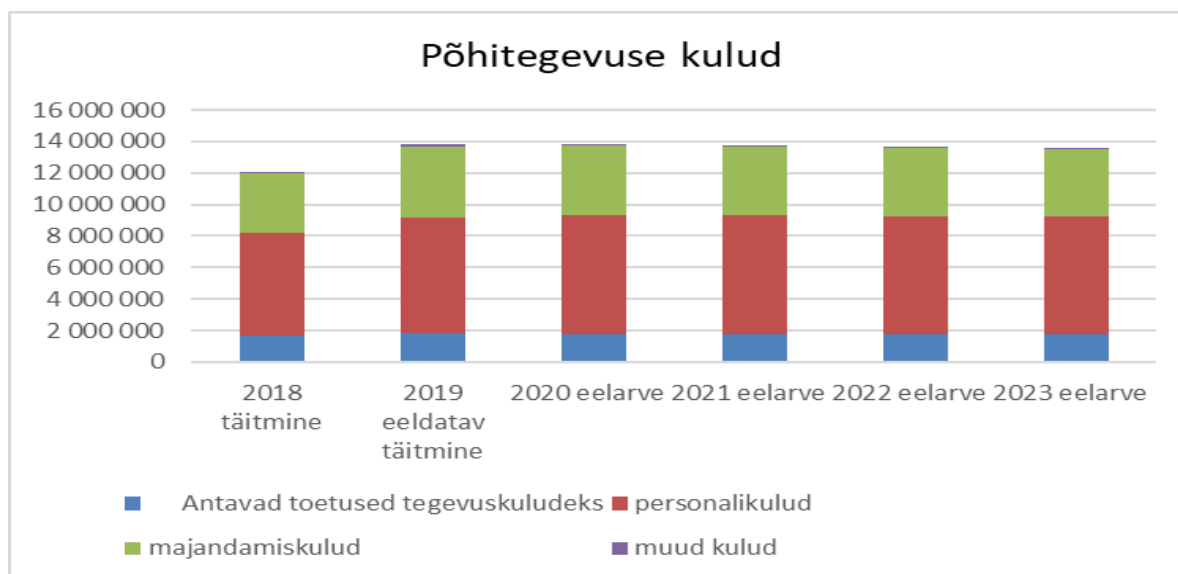
Tabel 2. Põhitegevuse tulud (2019-2023)

Hiiumaa vald	2018 täitmine	2019 eeldatav täitmine	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	14 509 793	15 010 576	15 419 400	15 478 700	15 588 300	15 590 700
Maksutulud	8 686 535	9 434 000	9 887 600	9 933 100	9 974 100	9 978 100
sh tulumaks	8 320 946	9 070 000	9 523 500	9 569 000	9 610 000	9 614 000
sh maamaks	365 589	364 000	364 100	364 100	364 100	364 100
Tulud kaupade ja teenuste müügist	884 784	935 776	1 072 970	1 127 400	1 206 600	1 207 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 801 333	4 476 890	4 329 020	4 314 290	4 324 390	4 322 690
sh tasandusfond	6 312	5 573	4 825	4 082	3 341	2 148
sh toetusfond	3 173 305	3 385 937	3 416 100	3 446 100	3 476 100	3 506 100
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	1 621 716	1 085 380	908 095	864 108	844 949	814 442
Muud tegevustulud	137 141	163 910	129 810	103 910	83 210	82 910

Põhitegevuse tulude prognoosi eeldused:

- eelarvestrateegia perioodiks prognoositakse põhitegevuse tulude kasvu 2020. aastaks 3%, edasine kasv jääb alla 1% aastas;
- tulumaksu laekumise kasvuks on kavandatud 2020. aastaks 5%, edasine kasv alla 1% aastas;
- maamaksu laekumine ei muutu, kehtima jäävad hetke maksumäärad, maa korralist hindamist ei toimu. Kui muutuvad seaduses maksustamise alused, siis tuleb laekumise prognoosid ümber vaadata;
- tulud kaupade ja teenuste müügist kasvavad 2020. aastal seoses Tuuletorni avamisega üle 10%, edasistel aastatel umbes 5%;
- toetused on kavandatud tänaseid eraldiste põhimõtteid arvestades.

Põhitegevuse kuludena käsitletakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFS-i regulatsioonist järgmisi kulusid: antavad toetused; muud tegevuskulud.

Põhitegevuse kulude majandamiskulude alajaotuse mahus nähakse igal aastal valla eelarves muuhulgas ette kulud valla põhitegevuse tagamiseks (elekter, side, vesi- ja kanalisatsioon, koristus, prügivedu, valveteenus jms). Eelpoolnimetatud kululiikide lõikes on vallavalitsusel lähtuvalt Hiiumaa vallavara valitsemise korrast õigus sõlmida lepinguid ilma täiendava volikogupoolse nõusolekuta ning loetakse täidetuks KOFs nõue kajastada eelarvestrateegias tulevaste aastate väljaminekud eelnimetatud majandamiskulude lõikes.

Põhitegevuse kulude kärpimise võimalused on järgmised:

- ühinemise tulemusel optimeerida valla halduskulusid;
- ühinemise tulemusel saavutada kaupade ja teenuste ostmisel suuremad mahud, mis annaksid võimaluse hangetel saada soodsamad hinnad;
- optimeerida kõikides valdkondade struktuurid;
- optimeerida taristu ülalpidamise kulusid ja vabaneda mittevajalikest varadest;
- delegeerida vajadusel tegevused valla sõltuvatele üksustele;
- kaasata tegevustesse kolmandat sektorit;
- optimeerida juhtimist, tõsta töötajate motivatsiooni ja pädevusi, võimekust teha tööd produktiivsemalt.

Põhitegevuse kulude struktuuris on kõige suuremad personalikulud moodustades nendest keskmiselt 55%, majandamiskulud moodustavad ca 1/3 kõikidest põhitegevuse kuludest. Teised kulud on väiksema osatähtsusega. Põhitegevuse kulude kasv on väiksem põhitegevuse tulude kasvust.

Tabel 3. Põhitegevuse kulud (2019-2023)

Hiiumaa vald	2018 täitmine	2019 eeldatav täitmine	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse kulud kokku	11 978 880	13 794 650	13 822 600	13 737 100	13 671 100	13 620 500
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 665 295	1 819 650	1 744 230	1 744 240	1 744 300	1 744 300
Muud tegevuskulud	10 313 585	11 975 000	12 078 370	11 992 860	11 926 800	11 876 200
sh personalikulud	6 558 183	7 343 454	7 601 013	7 551 489	7 521 529	7 521 529
sh majandamiskulud	3 744 586	4 537 463	4 373 157	4 336 871	4 300 471	4 249 671
sh muud kulud	10 816	94 083	104 200	104 500	104 800	105 000

Põhitegevuse kulud on prognoositud järgmistel eeldustel:

- eelarvestrateegia perioodiks prognoositakse põhitegevuse kulud 2019. aasta oodatavate kulude baasil;
- antavad toetused tegevuskuludeks 2020. aastal langevad 4%;
- personalikulude üldiseks kasvuks on 2020. aastal 4%;
- püsimaajanduskulud on kavandatud tänasel hinnatasemel;
- muud kulud sisaldavad reservfondi, mille suurus sõltub prognoositud maksutuludest, moodustades nendest kuni 1%.

Põhitegevuse tulem on põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe, mille väärtus aruandeaasta lõpu seisuga peab olema null või positiivne. Eelarvestrateegia perioodil ületavad tulud kulusid igal aastal ning tulemi suhe tuludesse on suurem kui 10% ja kasvav.

Tabel 4. Põhitegevuse tulem (2019-2023)

Hiiumaa vald	2018 täitmine	2019 eeldatav täitmine	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	14 509 793	15 010 576	15 419 400	15 478 700	15 588 300	15 590 700
Põhitegevuse tulem	2 530 914	1 215 926	1 596 800	1 741 600	1 917 200	1 970 200
PT tulemi suhe PT tuludesse	17%	8%	10%	11%	12%	13%

Strateegia eesmärgiks on põhitegevuse tulemi saavutamine võimalikult suurel määral, sest see on eelduseks valla investeerimisvõimekuse säilimisele ja kasvule.

1.2 Investeerimis- ja finantseerimistegevus

Investeerimistegevuse rahavoogudes käsitletakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFS-i regulatsioonist järgmisi elemente: põhivara soetus; põhivara müük; põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine; põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine; osaluste soetus; osaluste müük; muude aktsiate ja osade soetus; muude aktsiate ja osade müük; antavad laenud; tagasilaekuvad laenud; finantstulud ja finantskulud.

Investeeringute kava täitmiseks ei piisa ainult oma eelarve vahenditest. Lisavahendid on plaanitud saada projektitoetustest ja täiendavatest laenudest. Laenude kavandamine on kooskõlas seadusega ja valla finantsvõimekusega. Senine praktika projektitoetuste saamiseks on olnud positiivne ja arvestades Euroopa Liidu struktuurfondide meetmete järgmist taotlusperioodi ja sinna kavandatud vahendeid, on Hiiumaa vallal perspektiivis mitmeid abikõlblikke projekte juba varus. Investeerimistegevuses on kajastatud toetusi (põhivara soetamiseks saadav sihtfinantseerimine) eeldataval määral, kuigi nende saamine ja suurus ei ole lõplikult selge. Investeeringud objektide lõikes on esitatud tabelis 6.

Tabel 5. Investeermistegevus (2019-2023)

Hiiumaa vald	2018 täitmine	2019 eeldatav täitmine	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Investeermistegevus kokku	-1 671 685	-6 128 407	-5 649 313	-4 479 100	-2 588 125	-1 641 100
Põhivara müük (+)	310 992	19 540			120 000	
Põhivara soetus (-)	-2 121 600	-7 909 408	-11 932 603	-8 259 000	-2 685 000	-1 310 000
sh projektide omaosalus	-1 482 708	-5 766 347	-5 379 053	-4 180 000	-2 310 000	-1 310 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	638 892	2 251 885	6 623 550	4 149 000	445 000	70 000
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-193 428	-383 901	-245 000	-245 000	-245 000	-245 000
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	-210 048	0				
Finantstulud (+)	176	300	200	100	100	100
Finantskulud (-)	-96 668	-106 823	-95 460	-124 200	-223 225	-156 200

Võimalikku vallavara müüki käsitletakse erakorralise tuluna ning võetakse kasutusse tekkimise järgselt läbi eelarve.

Tabel 6. Investeeringuobjektid tegevusvaldkondade lõikes(2020-2023)

Investeeringuobjektid tegevusvaldkondade lõikes	2018 täitmine	2019 eeldatav täitmine	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
01 Üldised valitsussektori teenused	8 958	0	0	0	0	0
sh toetuse arvelt						
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	8 958					
04 Majandus	1 479 327	2 447 800	3 921 388	1 170 000	780 000	780 000
sh toetuse arvelt	263 205	551 092	2 048 750	220 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	1 216 122	1 896 708	1 872 638	950 000	780 000	780 000
05 Keskkonnakaitse	0	27 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt						
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		27 000				
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	14 760	29 580	664 800	500 000	0	0
sh toetuse arvelt			364 800	500 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	14 760	29 580	300 000			
07 Tervishoid	0	18 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt						
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		18 000				
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	526 431	4 708 928	5 140 000	2 105 000	905 000	30 000
sh toetuse arvelt	329 163	1 243 849	3 140 000	175 000	375 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	197 268	3 465 079	2 000 000	1 930 000	530 000	30 000
09 Haridus	18 444	295 185	936 415	4 000 000	1 000 000	500 000
sh toetuse arvelt		110 120	400 000	3 000 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	18 444	185 065	536 415	1 000 000	1 000 000	500 000
10 Sotsiaalne kaitse	73 680	382 915	1 270 000	484 000	0	0
sh toetuse arvelt	46 524	238 000	600 000	184 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	27 156	144 915	670 000	300 000		
KÕIK KOKKU	2 121 600	7 909 408	11 932 603	8 259 000	2 685 000	1 310 000
sh toetuse arvelt	638 892	2 143 061	6 553 550	4 079 000	375 000	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	1 482 708	5 766 347	5 379 053	4 180 000	2 310 000	1 310 000

Investeeringute kavas on kahel järgneval aastal projektitoetuste osakaal ligi 50%, mis paneb suured lootused ja kõrged nõudmised projektitaotlejate kirjutajatele ja projekti läbiviijatele. Ülimalt oluline on taotlejate esitamisel järgida eelarvestrateegias vastu võetud fiskaalpoliitilisi põhimõtteid, näiteks põhitegevuse tulemi suurust.

Laenude võtmine on vajalik investeeringute tagamiseks ja seda tehakse kooskõlas eelarve võimekusega – vabad vahendid põhitegevuse tulemist ja kinnipidamine seadustest, mis puudutavad kohalike omavalitsuste netovõlakoormuse arvutamist.

Tabel 7. Investeeringuobjektid (2020-2023)

	2018 täitmise	2019 eeldatav täitmise	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Tuuletorn	436 281	3 001 268	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	316 163	934 849				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	120 118	2 066 419				
Keskväljak	17 849	601 550	1 748 750	0	0	0
sh toetuse arvelt		101 550	1 478 750			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	17 849	500 000	270 000			
Pargi 3	73 680	369 600	870 000	0	0	0
sh toetuse arvelt	46 524	238 000	400 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	27 156	131 600	470 000			
Kärdla Põhikool	0	63 585	936 415	4 000 000	0	0
sh toetuse arvelt			400 000	3 000 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		63 585	536 415	1 000 000		
Spordikeskus	0	1 000 000	4 400 000	600 000	0	0
sh toetuse arvelt			2 900 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		1 000 000	1 500 000	600 000		
Tohvri Hooldekeskus	0	0	400 000	484 000	0	0
sh toetuse arvelt			200 000	184 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			200 000	300 000		
Kärdla Lasteaed	0	201 600	0	0	1 000 000	500 000
sh toetuse arvelt		110 120				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		91 480			1 000 000	500 000
Paluküla spordirajad	0	519 000	130 000	40 000	40 000	0
sh toetuse arvelt		309 000	40 000	40 000	40 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		210 000	90 000			
Suuremõisa lossikompleks (juustukoda)	0	0	200 000	900 000	0	0
sh toetuse arvelt			200 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)				900 000		
Teed, tänavad, tänavavalgustus	835 265	539 901	868 480	520 000	400 000	400 000
sh toetuse arvelt		3 000	364 800			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	835 265	536 901	503 680	520 000	400 000	400 000
Sadamad (sh Smart Marina)	454 789	531 608	950 958	260 000	0	0
sh toetuse arvelt	260 005	446 542	570 000	220 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	194 784	85 066	380 958	40 000		
Hausma arendus	0	217 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt						
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		217 000				
Kõrgessaare arendustegevus	0	0	380 000	0	0	0
sh toetuse arvelt						
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			380 000			
Käina Kultuurikeskus	0	0	0	400 000	790 000	0
sh toetuse arvelt					290 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)				400 000	500 000	
Munitsipaal üürimajad	0	0	300 000	500 000	0	0
sh toetuse arvelt				500 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			300 000			
Osavaldade spordikeskused	69 473	42 000	30 000	465 000	75 000	30 000
sh toetuse arvelt	8 000			135 000	45 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	61 473	42 000	30 000	330 000	30 000	30 000
Kopteriplats	0	150 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt						
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		150 000				
Spordi tänava planeering	0	0	120 000	0	0	0
sh toetuse arvelt						
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			120 000			
Väikeinvesteeringud	234 263	672 296	598 000	390 000	380 000	380 000
sh toetuse arvelt	8 200					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	226 063	672 296	598 000	390 000	380 000	380 000

Teede investeeringuteks on iga osavald igal aastal kavandanud omavahendeid 80 000 eurot. Lisaks 2020. aastal Kärdlas tänavavalgustuse kaasajastamine mahus 480 000 eurot, millest projektist toetus 364 800 eurot ning 2021.aastal Käina osavald Hiiumaantee remondiks 120 000 eurot.

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus pöörab suurt tähelepanu omavalitsuste laenutegevusele ja võlakoormusele. Hiiumaa valla arengukavas ettenähtud investeeringute elluviimiseks kasutatakse peamiselt võõrvahendeid (laene). Võõrvahendite planeerimisel arvestatakse kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses määratud normatiive, valla laenude teenindamise võimega ja laenutegevusega seotud finantsriskidega.

Tabel 8. Finantseerimistegevus (2019-2023)

Hiiumaa vald	2018 täitmine	2019 eeldatav täitmine	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Finantseerimistegevus	414 353	13 959	1 892 684	2 334 131	414 141	-281 375
Kohustuste võtmine (+)	1 141 700	1 004 300	2 930 000	3 690 000	1 900 000	1 200 000
Kohustuste tasumine (-)	-727 347	-990 341	-1 037 316	-1 355 869	-1 485 859	-1 481 375

2019. aasta alguse seisuga oli vallal laenu kogumahus 6,4 miljonit eurot. Strateegia perioodil on kavas võtta uusi kohustusi 9,7 miljonit eurot ja tasuda kohustusi summas 5,4 miljonit eurot. Uute laenude puhul on arvestatud 10 aastase tagasimaksega laenudega, intressimäär 1,2%.

Tabel 9. Laenukohustused (2019-2023)

Kohustused	Intressimäär		2018	2019	2020	2021	2022	2023
SEB Emmaste 20.11.2018	0,74%	Põhisumma	18 349					
		Kohustuse jääk	0	0	0	0	0	0
SEB Emmaste 25.07.2027	0,98%	Põhisumma	76 552	76 552	76 552	76 552	76 552	76 552
		Kohustuse jääk	663 448	586 897	510 345	433 793	357 241	280 690
SEB Pühalepa 20.12.2027	0,98%	Põhisumma	32 004	32 004	32 004	32 004	32 004	32 004
		Kohustuse jääk	287 996	255 992	223 988	191 984	159 980	127 976
SEB Pühalepa 20.04.2027	0,85%	Põhisumma		36 000	36 000	36 000	36 000	36 000
		Kohustuse jääk	300 000	264 000	228 000	192 000	156 000	120 000
SEB Pühalepa 15.09.2027	0,96%	Põhisumma	11 112	44 448	44 448	44 448	44 448	44 448
		Kohustuse jääk	388 888	344 440	299 992	255 544	211 096	166 648
SEB Käina 15.12.2021	0,86%	Põhisumma	14 803	14 931	15 060	15 194		
		Kohustuse jääk	45 185	30 254	15 194	0	0	0
SEB Käina 15.09.2026	1,10%	Põhisumma	40 124	40 574	41 013	41 496	41 954	42 425
		Kohustuse jääk	326 592	286 018	245 005	203 509	161 555	119 130
Danske Pühalepa 04.12.2023	0,89%	Põhisumma	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
		Kohustuse jääk	75 000	60 000	45 000	30 000	15 000	0
Danske Käina 20.09.2027	0,94%	Põhisumma	13 629	27 459	27 717	27 988	28 256	27 526
		Kohustuse jääk	249 371	221 912	194 195	166 207	137 952	110 425
Danske Käina 20.08.2022	0,82%	Intress	1 791	1 305	819	333	150	0
		Kohustuse jääk	218 365	159 109	99 853	40 597	0	0
Danske Käina 20.10.2020	0,81%	Põhisumma	74 881	75 973	62 827			
		Kohustuse jääk	138 800	62 827	0	0	0	0
Danske Hiiu 20.06.2023	0,99%	Põhisumma	245 400	246 000	285 900	285 900	285 900	166 435
		Kohustuse jääk	1 270 135	1 024 135	738 235	452 335	166 435	0
Danske Hiiu 20.12.2028	0,82%	Põhisumma	29 091	29 091	29 091	29 091	29 091	29 091
		Kohustuse jääk	290 909	261 818	232 727	203 636	174 545	145 454
Danske Hiiu 29.03.2023	0,74%	Põhisumma	61 531	61 816	62 273	62 732	63 195	16 748
		Kohustuse jääk	266 763	204 947	142 675	79 943	16 748	0
Kap.rent Keskväljak 5a	6,00%	Põhisumma	30 585	31 956	33 873	35 906	38 060	40 344
		Kohustuse jääk	743 367	711 411	677 538	641 632	603 572	563 229
2018 võetud laen Käina	1,16%	Põhisumma		104 605	121 627	121 627	121 627	121 627
		Kohustuse jääk	1 206 714	1 102 109	980 483	858 856	737 229	615 602
2018 võetud laen Kärdla	1,16%	Põhisumma		83 320	83 320	83 320	83 320	83 320
		Kohustuse jääk	826 700	743 380	660 061	576 741	493 421	410 102
2018 võetud laen Kõrgessaare	1,16%	Põhisumma		11 356	11 356	11 356	11 356	11 356
		Kohustuse jääk	0	101 230	89 874	78 518	67 163	55 807
Võetav laen 2020	1,20%	Põhisumma				378 000	380 000	380 000
		Kohustuse jääk	0	0	2 930 000	2 552 000	2 172 000	1 792 000
Võetav laen 2021	1,20%	Põhisumma					158 500	160 000
		Kohustuse jääk	0	0	0	3 690 000	3 531 500	3 371 500
Võetav laen 2022	1,20%	Põhisumma						198 500
		Kohustuse jääk	0	0	0	0	1 900 000	1 701 500
võetav laen 2023	1,20%	Põhisumma						
		Kohustuse jääk	0	0	0	0	0	1 200 000
		sh põhisumma	727 347	990 341	1 037 316	1 355 868	1 485 859	1 481 375
		Kohustuste jääk	7 298 235	6 420 480	8 313 164	10 647 296	11 061 437	10 780 062

Finantseerimistegevuse rahavoogudes on kesksel kohal netovõlakoormus ehk võlakohustuste suuruse ja likviidsete varade (raha ja pangakontodel olevaid vahendeid) kogusumma vahe, kus netovõlakoormuse arvestuses võetakse võlakohustustena arvesse bilansis kajastatud kohustused. Netovõlakoormuse ülemmäär võib seaduse järgi kujuneda kuni 100% põhitegevuse tuludest.

Tabel 10. Netovõlakoormuse lubatud ja tegelik määr

Hiiumaa vald	2018 täitmine	2019 eeldatav täitmine	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	6 519 225	6 496 807	8 360 413	10 668 792	11 065 578	10 780 061
sh üle 1 a perioodiga mittekätkestatav kasutusrent,	112 704	76 327	47 249	21 497	4 142	0
Netovõlakoormus (eurodes)	4 681 066	6 346 490	8 359 925	10 411 673	11 065 243	10 732 001
Netovõlakoormus (%)	32,3%	42,3%	54,2%	67,3%	71,0%	68,8%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	14 509 793	9 006 346	9 755 268	10 604 112	11 607 330	11 846 052
Netovõlakoormuse individuaalne ülemmäär (%)	100,0%	60,0%	63,3%	68,5%	74,5%	76,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	9 828 728	2 659 856	1 395 343	192 439	542 087	1 114 051

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse kohaselt on finantsdistsipliini tagamise meetmed:

- kinnipidamine põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest;
- kinnipidamine netovõlakoormuse ülemmäärast.

Valla netovõlakoormus strateegiaperioodil küll suureneb, kuid ei ületa lubatavat ülemmäära.

Likviidsete vahendite mahu puhul tuleb arvestada asjaolu, et võimalike investeringutoetuste laekumine on ebaselge, siis tulude ülelaekumisel (kulude alatäitumisel) suureneb vabade vahendite jääk ja omakorda väheneb netovõlakoorma tase, mis loob puhvri strateegias kavandatud investeringute elluviimiseks omarahastuse arvelt.

Tabel 11. Hiiumaa valla likviidsete varade dünaamika.

Hiiumaa vald	2018 täitmine	2019 eeldatav täitmine	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Likviidsete varade muutus	1 838 159	-1 687 842	-149 829	256 631	-256 784	47 725
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	1 838 159	150 317	488	257 119	335	48 060

Eesmärgid likviidsete varade planeerimisel:

- tagada pidevalt arvetel likviidsus;
- juhul, kui aastalõpu jäägis on likviidseid (vabu) vahendeid rohkem kui kavandatud, siis tohib neid kasutada ainult kohustuste kiiremaks tagasimakseks või arengukavas kavandatud investeringute teostamiseks.

Kohalike maksude rakendamist eelarvestrateegia perioodil ei kavandata. Kohalike maksude tulusus on suhteliselt tagasihoidlik ja mõnede maksude rakendamine on omakorda suure kulukusega ehk madala rentaablusega. Seaduste muutumisel võib situatsioon muutuda.

1.3 Kokkuvõte

Valla finantsnäitajad on kooskõlas finantsdistsipliini tagamise meetmetega – KOFS vastavaid paragrahve silmas pidades. Põhitegevuse tulem on kavandatud summas, et oleks piisavalt vahendeid laenu-teenindamise tagamiseks. Investeeringuteks jääb ainult valla enda eelarve vahenditest väheks. Kaasatakse laene ja projektitoetusi, kuid investeerimisvõime tõstmine peab olema eesmärk.

Eelarve põhitegevuse kulud kasvavad vähem võrreldes põhitegevuse tulude kasvuga. Seetõttu on kasvav ka põhitegevuse tulem. Selleks, et saavutada põhitegevuses hüppelist kasvu ja sellega parandada finantsvõimekust, oleks vaja ka riigi keskvalitsuse poolt kohalike omavalitsuste tulude baasi muutmist. Riigi huvi peaks olema see, et suurendades kohalike omavalitsuste finantsvõimekust, väheneb ka nende laenuvõtmise vajadus. Kohalike omavalitsuste laenud aga konsolideeruvad riigi eelarvesse. Investeeringute tegemisel on olulisel kohal välisvahendite kaasamine projektidega.

Hiiumaa valla elanike arv ei kasva oluliselt ning tuleb teha jõupingutusi nende näitajate kasvatamiseks.

Kokkuvõttes peab Hiiumaa vald strateegiaperioodil kinni omavalitsustele riigi poolt kehtestatud finantsdistsipliini tagamise meetmetest - kohaliku omavalitsuse üksuse ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest ja netovõlakooormuse ülemmäärast.

Hiiumaa valla finantsolukord võimaldab strateegiaperioodil ellu viia olulisi investeeringuid väärtuses 23 miljonit (koos võimaliku kaasrahastusega u 11 miljonit) eurot. Suuremas mahus investeerimine eeldab kulude vähendamist teenuste osutamise efektiivsuse kasvu toel, mille tulemusel vabanevaid vahendeid saab kasutada nii põhitegevuse tulemi kui ka täiendavate laenukohustuste arvelt investeerimiseks. Teisalt on Hiiumaa valla eelarve tundlik väliskeskonnast tulenevatele muutustele – eelarvetulude võimalikule vähenemisele on tarvilik reageerida põhitegevuse kulude kokkuhoiu ja planeeritud investeeringutest loobumisega. Suure laenukoormuse tõttu omab mõju ka intressimäärade tõus.